

CERCUL ÎNVĂȚĂRII

„Sistemul alfabetic de aranjare”, au observat Editorii celei de-a Unsprezecea Ediții a *Enciclopediei Britannica* (1910-11), „cu avantajele sale evidente, are în mod necesar drept rezultat separarea unuia de celălalt a articolelor abordând un anumit domeniu”. Ca o consecință, „studentul care dorește să facă un studiu complet asupra unui subiect dat trebuie să își exerseze imaginația dacă caută să identifice articolele în care acel subiect este tratat”. Acest rezultat este cu siguranță un defect serios în sistem pentru orice persoană care simte – așa cum au simțit și Editorii celei de-a Unsprezecea Ediții – că o enciclopedie mai degrabă nu ar trebui să fie un „depozit de adevăruri”, ci la fel de bine ar trebui să fie o examinare sistematică a tuturor departamentelor cunoașterii”. Pentru a remedia acest defect, Editorii au construit o „Tablă de Materii Clasificată”, pe care ei o consideră a fi „prima încercare în oricare lucrare de referință a unui catalog sistematic de domenii sau analiză a materialului conținut în el”.

Așa cum s-a remarcat la acel moment, Tabla de Materii nu a reușit pe deplin să își atingă obiectivul său de a depăși defectele unei organizări în ordine alfabetică a articolelor enciclopedice prin intermediul unei prezentări pe subiecte a conținutului său. O privire rapidă asupra celor 24 de categorii majore în care Tabla de Materii a fost împărțită va da la iveală faptul că alfabetul era încă firul pe care părțile se înșirau: I. Anthropology and Ethnology; II. Archaeology and Antiquities; III. Art; IV. Astronomy; V. Biology; VI. Chemistry; VII. Economics and Social Sciences; VIII. Education; IX. Engineering; X. Geography; XI. Geology; XII. History; XIII. Industries, Manufactures, Occupations; XIV. Language and Writing; XV. Law and Political Sciences; XVI. Literature; XVII. Mathematics; XVIII. Medical Science; XIX. Military and Naval. XX. Philosophy and Psychology; XXI. Physics; XXII. Religion and Theology; XXIII. Sports and Pastimes; XXIV. Miscellaneous. În fiecare dintre aceste categorii, singurele subdiviziuni ulterioare implicau distincția dintre domeniile generale de cele particulare, precum și distincția dintre acestea amândouă și întrările biografice. Sub fiecare dintre aceste titluri principale, titlurile fiecăruia dintre articolele enciclopediei erau listate în ordine strict alfabetică.

La planificarea acestei a Unsprezecea Ediții a *Enciclopediei Britannica*, Editorii, în timp ce au decis să păstreze ordinea alfabetică a poziției articolelor, au căutat să aducă îmbunătățiri efortului pe care predecesorii le-au făcut pentru a îndrepta defectele unei organizări alfabetice prin oferirea către cititor a unei Table de Materii bazată în mod real pe subiecte total non-alfabetice. Ar servi scopului pe care Editorii celei de-a Unsprezecea Ediții l-au avut în minte, acela de a da posibilitatea cititorului să „întreprindă un studiu complet al unui subiect dat” – ceea ce reprezintă un departament al cunoașterii sau arie de învățare.

Se poate pune întrebarea de ce nu s-a reflectat mai mult asupra abandonării în totalitate a principiului alfabetic și construirii unei enciclopedii bazate pur pe subiecte, în care toate articolele să fie asamblate, de la volum la volum, în conformitate cu o anumită schemă generală pentru organizarea cunoașterii umane. Răspunsul are două valențe.

Prima, o organizare pură pe subiecte a articolelor însele nu poate evita apariția unei anumite tendențiozități sau arbitrar în angajamentul editorial pentru una mai degrabă decât a alteia dintre schemele de organizare sau set de principii. Cititorul este altfel provocat să întrebe: Reflectă această ordine, de la volum la volum și articol cu articol singurul drept sau expunere potrivită a întregului cunoșterii umane?

A doua, o enciclopedie bazată pur pe subiecte le furnizează cititorilor săi doar o singură modalitate de acces la conținutul său. Acest lucru poate fi atenuat întrucâtva poate prin adăugarea unui index alfabetic; dar un index care, chiar prin natura sa, servește scopul de a da posibilitatea cititorului să caute un *anumit* element de informație; nu furnizează o modalitate generală și sistematică de acces la conținutul enciclopediei.

Astfel, planul de bază al noii *Britannica* urmărește astfel să dea cititorilor săi acces la conținut atât prin modalitatea pe subiecte cât și prin cea alfabetică. Accesul general și sistematic pe subiecte este furnizat de către Rezumatul Cunoașterii din acest volum, denumit „Propaedia” deoarece este un fel de preambul or antecameră către lumea învățării pe care restul enciclopediei tinde să o cuprindă. Accesul alfabetic este furnizat nu doar prin Indexul în două volume, dar de asemenea prin ordinea alfabetică a articolelor scurte din Micropaedia.

Spre deosebire de Tabla de Materii Clasificată din Ediția a Unsprezecea, care a fost organizată alfabetic pe categorii și domenii, Rezumatul Cunoașterii din Ediția a Cinsprezecea este o prezentare pură pe subiecte a domeniilor acoperite în articole or care pot fi găsite atât în Macropaedia cât și în Micropaedia. Astfel, este rezonabil să se pună întrebarea cum un astfel de rezumat pur pe subiecte al conținutului enciclopediei evită tendențiozitatea sau arbitrarul, care sunt atribuibile unei enciclopedii în care înseși articolele sunt mai degrabă bazate pe subiecte decât aranjate alfabetic. Nu reflectă Rezumatul Cunoașterii, prezent aici, sau poate chiar ascunde, un angajament către un set de principii organizatorice mai degrabă decât către altul? Nu înglobează prejudecăți sau preconcepții care să nu fie universal acceptate?

Este puțin probabil să spunem „Nu, nu deloc” la aceste întrebări. Oricum, două aspecte pot fi abordate într-o manieră afirmativă și care tind să reducă sau atenueze, indiferent care este gradul de arbitrar, rămân de neevitat într-un rezumat pe subiecte al întregului cunoșterii umane. Unul este acela că Rezumatul Cunoașterii, în timp ce este conceput de către Editori, a fost construit și corectat în lumina recomandărilor, indicațiilor și contribuțiilor analitice detaliate provenind de la oamenii de știință sau experții din toate ariile de cunoaștere reprezentate. O listă care include consilierii care au lucrat împreună cu Editorii la construirea Rezumatului Cunoașterii urmează în Partea a 10-a a Propaediei.

Al doilea aspect este acela că Rezumatul Cunoașterii este conceput sub forma unui cerc al învățării. A spune că conținutul unei *en-ciclo-pedii* formează un cerc al învățării înseamnă mai mult decât o transliterare literală din Greacă în Engleză. În Greacă sau Engleză, referirea la cerc introduce o metaforă puternică, a cărei înțelegere ar trebui să îl ajute pe cititor să surmonteze arbitrarul, indiferent de nivelul acestuia, care ar rămâne încă în Rezumatul Cunoașterii în ciuda eforturilor susținute din partea tuturor celor preocupați de minimizarea acestui defect. Un cerc este o figură în care niciun punct de pe circumferință nu este un început, niciunul nu este un mijloc, niciunul nu este un sfârșit.

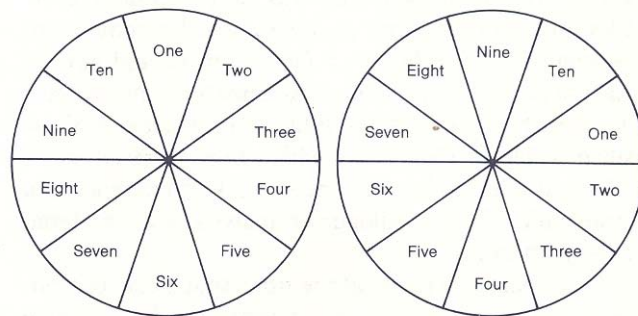
Este de asemenea o figură pe care se poate merge din orice punct, în ambele direcții, de jur împrejurul circumferinței; în plus, se poate merge de-a lungul cercului din orice punct către oricare altul; sau prin intermediul oricărui număr de linii care se intersectează, pornind de la un punct dat, se poate merge către oricare număr de alte puncte de pe circumferință, mai apropiate sau mai îndepărtate.

Cele 10 părți în care este împărțit Rezumatul Cunoașterii sunt dispuse nu de-a lungul unei linii finite drepte începând din acest punct și terminându-se în celălalt punct; ele sunt dispuse mai degrabă ca segmente ale cercului. În timp ce este adevărat că, în acest aranjament, o parte poate sta imediat lângă o altă parte și încă la o distanță de o alta, este de asemenea adevărat că, deoarece cercul se poate roti în jurul axei sale, oricare dintre cele 10 părți poate fi privită ca aflându-se în partea superioară a cercului, sau în partea stângă ori dreaptă a acestuia, sau în partea sa de jos. Cu alte cuvinte, cu aranjamentul circular al acestor părți, și cu rotația cercului, cititorul poate începe de oriunde în cercul învățării și merge către părțile adiacente în jurul cercului; sau, mutându-se de-a lungul liniilor care se intersectează, cititorul poate merge din oricare parte de-a lungul cercului către părțile care nu sunt adiacente pe circumferință. Această viziune a Rezumatului Cunoașterii poate fi reprezentată într-un număr de diagrame.

Pentru o sinopsă a materiei pe subiecte acoperite în fiecare dintre cele 10 părți ale rezumatului, cititorul este îndrumat către Tabla de Materii prezentată la paginile 9...15 ale acestui volum. Titlurile părților individuale sunt date în lista următoare:

Partea Întâi:	Materie și Energie
Partea a Doua:	Pământul
Partea a Treia:	Viața pe Pământ
Partea a Patra:	Viața Umană
Partea a Cincea:	Societatea Umană
Partea a Șasea:	Arta
Partea a Șaptea:	Tehnologia
Partea a Opta:	Religia
Partea a Noua:	Istoria Umanității
Partea a Zecea:	Ramurile Cunoașterii

Perechea de diagrame de mai jos arată cele 10 părți sub formă de segmente ale unui cerc. Partea Întâi este plasată în partea superioară a diagramei către stânga, și Partea a Noua este în partea superioară a diagramei către dreapta, pentru a ilustra efectul obținut prin rotația cercului.

A doua pereche de diagrame, care urmează, plasează una dintre cele 10 părți în centrul cercului cu cele nouă părți ramase sub formă de segmente ale unui cerc format prin linii care radiază dinspre centru. Aspectul care se evidențiază aici este acela că oricare parte poate ocupa poziția centrală - locul în cercul învățării de la care începe, mergând de acolo către toate direcțiile către toate cele nouă părți rămase. Pentru a ilustra acest lucru, Partea a Cincea ocupă centrul diagramei către stânga; Partea a Treia, centrul în diagramă către dreapta.

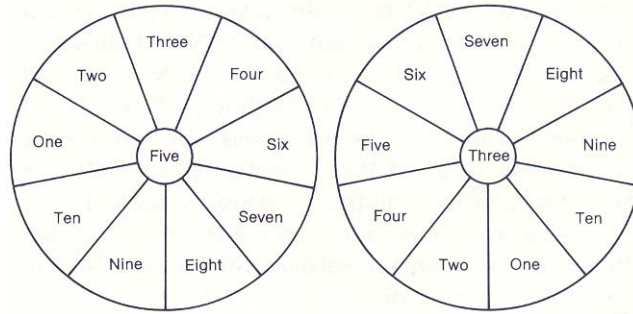
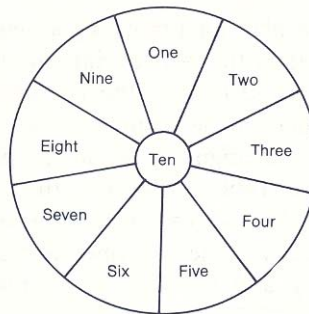

Diagrama finală oferă încă o altă abordare a cercului învățării. În această diagramă, Partea a Zecea ocupă poziția centrală; și aici există o singură diagramă mai degrabă decât o pereche deoarece motivul plasării Părții a Zecea în poziția centrală se aplică doar la ea și la niciuna din celelalte nouă părți.

Motivul acestei plasări speciale a Părții a Zecea rezultă dintr-un principiu al organizării față de care Editorii s-au angajat explicit la planificarea și realizarea acestei noi *Britannica*. Spus pe scurt, acest principiu implică o distincție între (a) ce știm despre lumea naturii, omului și societății și a instituțiilor umane prin intermediul diverselor ramuri ale învățării sau departamente ale științei; și (b) ce știm despre ramuri ale învățării sau departamente ale științei – înseși diversele discipline academice. Pentru cea mai mare parte – există câteva excepții – Părțile de la Întâi la a Noua reprezintă cunoașterea naturii, a societății umane, a instituțiilor umane și a istoriei acestora. Într-o contradicție clară, Partea a Zecea acoperă în principal înseși disciplinele – ramurile cunoașterii sau ariile științei – de care cineva este interesat, gândește sau ajunge să aibă cunoștință asupra lumii în care trăiește. Partea a Zecea examinează natura, metodele, problemele și istoria diverselor ramuri ale cunoașterii sau disciplinele științei, a cărui conținut actual este prezentat începând cu partea Întâi până la Partea a Noua.

Astfel, de exemplu, Secțiunea 10/34 din Diviziunea a III a a Părții a Zecea examinează natura, metodele, problemele și istoria științelor biologice; dar cunoașterea vieții pe care științele biologice o furnizează este rezumată în Partea a Treia. Sau, pentru a lua un alt exemplu, Secțiunea 10/41 din Diviziunea a IV a Părții a Zecea examinează historiografia și studiul istoriei; însă istoria actuală a umanității este rezumată în Partea a Noua.

Există oricum trei departamente ale învățării care sunt tratate exclusiv în Partea a Zecea – ambele cu privire la natura și istoria disciplinelor înseși și de asemenea cu privire la cunoașterea sau înțelegerea furnizată de către aceste discipline. Ele sunt logica (în Diviziunea I a Părții a Zecea), matematica (în Diviziunea a II-a) și filosofie (în Diviziunea a V-a). Motivul pentru tratarea excepțională a acestor trei discipline este dat în Eseul Introductiv al Părții a Zecea.

Caracterul special al Părții a Zecea explică astfel diagrama în care ocupă centrul cercului învățării, dar acest lucru nu trebuie interpretat ca o atribuire a unei importanțe maxime pentru aceasta.

Această diagramă indică pur și simplu funcția specială pe care Partea a Zecea o îndeplinește în relația cu celelalte părți. Acest lucru se află în strânsă legătură cu restul celorlalte. Există grade variate ale relaționării între celelalte părți. De exemplu Partea a Treia și Partea a Patra, abordând Viața pe Pământ și Viața Umană, sunt strâns legate; Partea a Patra și Partea a Cincea, abordând Viața Umană și Societatea Umană, sunt de asemenea strâns legate; însă Partea a Patra are o relaționare diferită cu Partea a Treia, pe de o parte și cu Partea a Cincea, pe de altă parte. În prezentarea Rezumatului Cunoașterii, notele de subsol și referințele încrucișate oferă cititorului o indicație asupra acestor interrelații.

Oricine este în ipostaza de a compara lista clasificată a articolelor din Ediția a Unsprezecea sau chiar a Paisprezecea cu Rezumatul Cunoașterii va fi obligat, consideră Editorii, că în timp ce edițiile *Britannica* imediat precedente au reprezentat o viziune de secolul XIX și început de secol XX asupra stării cunoașterii umane, noua *Britannica*, în Ediția a Cinsprezecea, este o enciclopedie care reflectă multele schimbări și inovații în cunoașterea și înțelegerea omului care se dezvoltă la sfârșitul acestui secol și va continua și în următorul.

Atenția cititorului ar trebui direcționată către următoarele trăsături ale Propaediei, sau ale Rezumatului Cunoașterii:

1. Servește drept Tablă de Materii pentru articolele lungi din Macropaedia și de asemenea pentru zecile de mii de articole scurte din Micropaedia.
2. Fiecare dintre cele 10 Părți ale Rezumatului și mai multe Diviziuni ale fiecăreia dintre aceste Părți este prefațată de un sumar scurt a subiectelor abordate.
3. Diviziunile fiecărei Părți sunt urmate de către un număr de Secțiuni în care fiecare dintre subiectele abordate este rezumat.
4. La sfârșitul fiecărui rezumat de secțiune, există o listă de Lecturi Recomandate, prima în Micropaedia, a doua în Macropaedia, care sunt urmate de către o listă de articole biografice care sunt relevante pentru domeniile abordate în rezumatul acelei Secțiuni.

5. În rezumatul pe subiecte al fiecărei Secțiuni, se fac referințe încrucișate, acolo unde este relevant, către alte Secțiuni din Propaedia în care sunt abordate domenii conexe.

Deoarece este construită în această manieră, Propaedia furnizează cititorului care dorește să urmeze studiul unei întregi arii de cunoaștere cu un ghid ușor de utilizat. Propaedia oferă astfel cititorilor un ghid de studiu pentru utilizarea *Enciclopediei Britannica* mai cuprinzător și mai detaliat decât oricare altul realizat anterior.

Pentru a facilita utilizarea acestora pentru Propaedia ca un ghid de studiu, cititorii ar trebui să răsfoiască paginile 9-15 care urmează. Aici aceștia vor găsi o Tablă de Materii sinoptică a însăși Propaediei, prezentată în ordinea celor 10 Părți, sub fiecare dintre acestea găsindu-se lista Diviziunile componente, și, sub fiecare Diviziune, Secțiunile componente.

Această Tablă de Materii sinoptică oferă cititorilor un scurt sumar al Rezumatului Cunoașterii ca un întreg. Eserurile introductive pentru fiecare dintre cele 10 Părți, fiecare scrisă de către o autoritate în acel domeniu, iluminând preocupările majore ale acelei sfere a cunoașterii umane.

Propaedia, sau Rezumatul Cunoașterii, ajută cititorii să își răspundă sieși întrebării dacă în forma lor cea mai generală, este după cum urmează: *Ce pot să învăț din Britannica cu privire la o sferă sau alta a cunoașterii umane?* Și mai precis, întrebarea poate fi: *Ce pot să învăț despre Pământ?* Sau *Ce pot să învăț despre artă?* Interesul cititorului poate fi chiar mai precis. În domeniul științelor Pământului, întrebarea ar putea fi: *Ce pot să învăț despre rocile sau mineralii constituenți ai Pământului?* Sau *Ce pot să învăț despre vreme și climă?* În domeniul artei întrebarea poate fi: *Ce pot să învăț despre teoria și clasificarea artelor?* Sau *Ce pot să învăț despre muzică?*

Un alt aspect ar trebui menționat deoarece, în viziunea Editorilor, distinge Ediția a Cinsprezecea de toate edițiile precedente.

Rezumatul Cunoașterii prezentat în acest volum Propaedia a fost construit înainte ca înseși articolele să fie numite, rezumate, atribuite, scrise și editate. Rezumatul a servit ca bază pentru a determina care dintre articole ar trebui scrise, care ar trebui să fie scopul lor, cum ar trebui conectate cu alte articole și așa mai departe. A fost astfel la origine o tablă de *intenții* mai degrabă decât o tablă de *materii*. A reprezentat intențiile Editorilor de a elabora un plan cuprinzător pentru realizarea unei noi enciclopedii, potrivită cu starea cunoașterii umane și învățării la sfârșitul secolului al XX-lea și de a privi înainte spre evoluțiile care vor apărea în secolul următor. Ceea ce a fost inițial sau în stadiul planificării acestei lucrări, o Tablă de Intenții, devenită ulterior, după ce scrierea și editarea articolelor a fost completă, o Tablă de Materii care încearcă să reflecte în mod exact și fidel actualul conținut al articolelor.

Toate edițiile precedente *Britannica*, ca și majoritatea celorlalte enciclopedii, au fost construite pornind de la lista clasificată a articolelor.

Astfel de liste clasificate pot varia chiar de la o ediție la alta, așa cum s-a întâmplat încă de la Prima Ediție *Britannica* și până la a Paisprezecea, însă variațiile sunt relativ minore în comparație cu faptul că ele sunt identice ca formă - în afară de listele clasificate ale articolelor, așa cum sunt exemplificate de către unele prezentate în Ediția a Unsprezecea, la care s-a făcut referire deja. În contrast evident cu astfel de proceduri editoriale, Ediția a Cinsprezecea are distincția de a fi fost planificată nu în conformitate cu o listă clasificată de articole, ci mai degrabă în lumina unui rezumat ordonat pe subiecte a întregului cunoașteri umane, sub forma unui cerc al învățării care este *en-ciclo-paedia*.

MORTIMER J. ADLER
Director de Planificare

Traducere și adaptare: Alexandru Tănase